

Recerques a partir de textos narratius. Educació infantil¹

Adoració Hermoso Garro
Maica Castellà Dagà
Institut de Ciències de l'Educació
Universitat de Barcelona

En l'educació infantil, com en altres etapes educatives, la narració de contes és una activitat d'ensenyament i aprenentatge privilegiada, ja que, de manera lúdica i imaginativa, mobilitza capacitats perceptives, cognitives i lingüístiques que condueixen els infants a fer descobertes conceptuals, estètiques, afectives i personals.

1. MARC TEÒRIC I DIDÀCTIC

En el marc teòric i didàctic de les recerques que hem desenvolupat a partir de textos narratius, en l'etapa de l'educació infantil, vam tenir en compte les teories sobre la sistematització dels processos metodològics d'ensenyament i aprenentatge i les que fan referència a la percepció i recepció textual. Preteníem ajustar els processos d'ensenyament i aprenentatge a les capacitats, els interessos i les motivacions dels infants.

1.1. Sistematització dels processos metodològics d'ensenyament i aprenentatge

Les teories sobre la sistematització dels processos metodològics d'ensenyament i aprenentatge ens guiaren en l'elaboració de les seqüències didàctiques. El model inicial del qual vam partir fou aquest:

1. Aquestes recerques s'han realitzat dins del programa d'educació infantil de l'ICE de la Universitat de Barcelona i del programa de doctorat del Departament de Didàctica de la Llengua i la Literatura de la Universitat de Barcelona. Les escoles que hi van participar van ser les llars d'infants La Florida (l'Hospitalet de Llobregat) i Les Tortugues (Sant Cugat del Vallès) i el parvulari de l'escola Sadako (Gràcia, Barcelona).

Seqüència didàctica	{	Planificació - Preparació Realització Presentació del conte Narració del conte Valoració
---------------------	---	--

Model que vam ampliar i enriquir tot afegint diferents activitats en funció dels objectius d'ensenyament i aprenentatge que ens havíem plantejat en cada recerca.

1.2. *Percepció i recepció textual (text escrit i imatges)*

Per facilitar la percepció i recepció del text i de les imatges dels contes als infants dels diferents grups d'edat, vam concretar criteris textuais, lingüístics i gràfics i criteris de contingut i composició plàstica.

a) Criteris textuais, lingüístics i gràfics.

Pel que fa als components del text narratiu, vam establir títols significatius, estructures narratives *lineals i progressives*, recursos expressius per a descriure els personatges (*onomatopeies, adjectius, comparacions...*) i fórmules d'inici i final de narració que aportaven fantasia i imaginació en l'aprenentatge de lèxic i de convencions poètiques.

A més, vam considerar aspectes gramaticals: progressió i complexitat de les frases, evitar l'ús de subjectes elidits... i aspectes semàntics: paraules i expressions amb significat concret... i d'altres.

En la presentació gràfica de l'escrit vam concretar l'extensió de l'escrit; els espais de separació entre paraules, frases i paràgrafs; la disposició del text sobre el paper; els marges; el tipus de lletra... i d'altres.

b) Criteris de contingut i composició plàstica.

Amb la definició de criteris de contingut i composició plàstica preteníem que les imatges complissin les funcions següents:

1) *Descriure i explicar els elements i esdeveniments rellevants* del conte. Era, també, important que la seqüència d'imatges expressés la seqüència narrativa. En definitiva, la lectura de les imatges havia d'aportar la informació necessària per a facilitar la comprensió del conte.

2) *Captar l'atenció dels infants i promoure la recerca perceptiva*. Les qualitats formals i de representació plàstica, així com la composició de cada imatge (sintaxi), havien de ser atractives i adequades al nivell perceptiu i cognitiu dels infants per a promoure'n la recepció activa. També la seqüència d'imatges havia de ser

dinàmica, és a dir, cada pas o canvi d'illustració havia de suposar un impacte en el lector.

3) *Promoure la implicació personal i afectiva* amb el conte. En gran mesura, aquesta és determinada pel paper de l'adult, que fa d'intermediari entre l'infant i el conte, i per la comunicació personal i afectiva que s'estableix.

2. DESCRIPCIÓ DE LES RECERQUES

Hem desenvolupat dues recerques en l'àmbit de l'educació infantil, una a la llar d'infants: *Metodologia per a l'ensenyament i aprenentatge a partir de textos narratius*, i una altra al parvulari: *Metodologia per a ensenyar i aprendre a escriure, a partir de textos narratius*.

2.1. *Metodologia per a l'ensenyament i aprenentatge a partir de textos narratius. Llar d'infants*

L'objectiu de la recerca era elaborar una metodologia d'ensenyament i aprenentatge a partir de textos narratius que hem expressat en una seqüència didàctica concretada per a cada grup d'edat (4-12 mesos, 1-2 anys, 2-3 anys).

2.1.1. *Metodologia d'ensenyament i aprenentatge*

La seqüència didàctica consta de tres parts: planificació, realització i valoració.

En la *planificació* vam establir les condicions físiques, contextuals i d'actuació didàctica prèvies a l'aplicació amb la finalitat de dur a terme les narracions en un ambient de transmissió i recepció òptims.

La *realització* consistia a realitzar les activitats de narració facilitant la recepció del text a partir del llenguatge verbal i no verbal de la mestra i de l'observació de les imatges per part dels infants.

Finalment, per dur a terme la *valoració* dels aprenentatges i, en definitiva, de la comprensió i apropiació del conte, vam establir situacions de narració compartida individual infant-mestre (en els grups d'1-2 anys i de 2-3 anys).

Actualment, la recerca es troba en la fase d'anàlisi i interpretació de dades. Hem establert diversos paràmetres d'anàlisi:

a) En les narracions en grup, analitzem l'atenció dels infants en cada una de les seqüències del conte i les aportacions verbals i gestuals (de repetició, anticipació, designatives, comunicatives, etc.).

b) En les situacions de narració compartida, valorem la participació i implicació dels infants, els elements narratius identificats, les expressions i els termes lingüístics emprats.

c) Un tercer àmbit d'anàlisi se centra en les observacions i valoracions dels mestres, que vam recollir dels comentaris aportats per les mestres durant la visualització de les sessions que havien realitzat.

2.1.2. Resultats i conclusions previsibles

Quant a resultats i conclusions previsibles, una primera anàlisi de les dades ens indica que s'ha assolit una atenció significativa en les situacions de narració en grup; en les narracions compartides, els infants han mostrat implicació emocional i afectiva vers el conte: gust per explicar, tocar o assenyalar elements de les imatges... Ambdós aspectes constaten la idoneïtat de la seqüència didàctica i dels contes emprats.

D'altra banda, hem detectat aspectes que s'han de millorar en la formulació de criteris textuais, lingüístics i de contingut i composició plàstica aplicats en l'adequació del conte a cada nivell d'edat.

I, finalment, hem constatat la importància del vincle afectiu en les situacions d'ensenyament i aprenentatge destinades als més petits.

Per concloure, cal dir que manca analitzar el tipus d'aportacions verbals i gestuals dels infants. Aquestes ens indicaran allò que més els ha agradat del conte i allò que han comprès i han expressat segons les capacitats lingüístiques i cognitives pròpies de cada infant.

2.2. Metodologia per a ensenyar i aprendre a escriure a partir de textos narratius. Parvulari

Aquesta recerca la vam aplicar a dos grups d'escolars de parvulari (5 anys) i tenia com a objectius:

- a) Elaborar una metodologia per a ensenyar i aprendre a escriure, tot escrivint diferents tipus de text.
- b) Comprovar que s'aprèn a escriure bo i utilitzant diferents tipus de text.

2.2.1. Metodologia d'ensenyament i aprenentatge

La metodologia d'ensenyament i aprenentatge es concreta en una seqüència didàctica que té dues parts: *escric el conte* i *escric un poema*. En ambdues, de manera prèvia a l'expressió escrita, vam incloure activitats lúdiques d'expressió oral en grup.

La metodologia parteix de la narració d'un conte per part de la mestra que, posteriorment, cada un dels escolars explica, dibuixa i escriu durant les activitats *explico el conte* i *escric el conte*. Aquestes activitats, conjuntament amb les activitats lúdiques d'expressió oral en grup *joc de buscar paraules* i *joc del... com...*, estimulen la

recepció, reproducció, recreació i creació de recursos expressius. D'altra banda, les activitats de *jocs de rimes* potencien el coneixement i l'ús de convencions poètiques. Finalment, en l'activitat *escriu un poema*, l'escolar podrà aplicar aquests aprenentatges, recursos expressius i convencions poètiques per a escriure tot sol un poema.

2.2.2. Resultats i conclusions

Els escolars van aprendre a escriure tot intentant escriure contes. Van apropiarse de títols, d'elements narratius (seqüència narrativa, personatges...) i de recursos expressius dels contes i els van incorporar en els seus escrits. Així, en els contes, explicats o escrits pels escolars, van reproduir completament o parcialment recursos del conte, van recrear-ne i van crear recursos expressius propis.

Els escolars també van aprendre a escriure tot intentant escriure poemes. Els dos grups d'escolars, en els petits poemes que havien escrit, van expressar la rima, la relació de significat i van incloure recursos expressius amb proporcions del 0,81 en un grup i del 0,46 en l'altre.

Al mateix temps, van avançar en el coneixement i l'ús del sistema d'escriptura i van aprendre a organitzar l'escrit tot emprant pautes.

3. APORTACIONS DE LES RECERQUES

Considerem que les aportacions més rellevants de les recerques esmentades en l'àmbit de la didàctica de la llengua en l'educació infantil són:

- a) Una metodologia d'ensenyament i aprenentatge a partir de textos narratius per a la llar d'infants.
- b) Una metodologia per a ensenyar i aprendre a escriure al parvulari.
- c) Pautes per a guiar l'expressió escrita de contes i poemes.
- d) Criteris per al desxiframent dels escrits.
- e) Sistemes de categories per a analitzar les produccions orals i escrites.
- f) Criteris lingüístics, gràfics i de contingut i composició plàstica per a adequar o crear contes.

Aquestes recerques les considerem significatives perquè omplen un buit que actualment existeix en el camp de la investigació en educació infantil.

BIBLIOGRAFIA

- CASTELLÀ, Maica. *Els contes per als més petits: Característiques i possibilitats educatives*. Barcelona: Curs de formació. Universitat de Barcelona, ICE, 2006.
- DEFIS, Otilia; HERMOSO, Adoración. «Recerca 0-3: Aprendre a llar d'infants a partir de textos narratius». *Butlletí La Recerca* [Barcelona: Universitat de Barcelona, ICE], núm. 2 (juny 2005).

HERMOSO, Adoración. *De la narració al poema: Escriure diferents tipus de text per aprendre a escriure*. Barcelona: Universitat de Barcelona, Departament de Didàctica de la Llengua i la Literatura, 2005.

HERMOSO, Adoración; CASTELLÀ, Maica. «Metodologia per a l'ensenyament i aprenentatge a partir de textos narratius». *Butlletí La Recerca* [Barcelona: Universitat de Barcelona, ICE], núm. 5 (juny 2006).